

**TAMPEREEN
TEATTERI**

Näytelmän oheismateriaali

Sirkku Peltola

TYTTÖ JA VARIS

Ensi-ilta 6.10.2016

Materiaalin toimitus:

Piia Kauhanen, Tampereen seudun ammattiopisto (TREDU) / Sosiaali- ja terveysala
Kirsi Mustonen, Tampereen seudun ammattiopisto (TREDU) / Sosiaali- ja terveysala
Sari Ruokonen, Tampereen seudun ammattiopisto (TREDU) / Sosiaali- ja terveysala
Tuija Leppäharju, Hatanpään lukio / äidinkieli ja kirjallisuus
Margit Satola, Sammon keskuslukio / äidinkieli ja kirjallisuus
Teija Ärling, Hatanpään lukio / äidinkieli ja kirjallisuus
Disa Kamula, Tampereen Teatteri / yleisötyö

Mihin tarkoitukseen oheismateriaali on tehty?

Oheismateriaalin tavoitteena on syventää esityksen katsomiskokemusta ja herättää ajatuksia ja keskustelua teatterielämyksestä. Tehtävät soveltuvat tehtäväksi sekä ennen että jälkeen esityksen ja soveltuvuus erilaisille opetusryhmille on mainittu tehtävien yhteydessä.

Tämän materiaalin tehtävät soveltuvat hyvin sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille sekä lukion opiskelijoille. Tehtävät sopivat erityisesti sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon (lähihoitaja) perusopintoihin, mutta niitä voi soveltaa myös eri osaamisaloille ja muihin koulutuksiin ja koulutusasteisiin, kuten lukion psykologian opiskelijoille (esim. Mielenterveys / Psykkinen itsesäätely -tehtävät).

Tehtävissä käsitellään mm. mielenterveyttä ja psyykkistä itsesäätelyä, kiintymyssuhdeteoriaa, syrjäytymistä ja sosiaalisia ongelmia, väkivaltaa, verkostokarttaa, sosiaali- ja terveysalan toimijan tekemää kotikäyntiä sekä luonteenpiirteiden uudelleenmäärittelyä. Materiaalin lopussa on kirjoitus-, keskustelu- ja draamatehtäviä.

Miten materiaalia käytetään?

Voitte vapaasti valita teitä kiinnostavat alueet ja käsitellä niitä joko ohjeen mukaan tai haluamallanne tavalla: pari- ja ryhmätöinä, keskusteluna, kirjallisina tehtävinä tai draamatehtävinä. Voitte tutustua myös muiden näytelmien oheismateriaaleihin sekä teatterietikettiin. Materiaaleissa on monenlaisiin tilanteisiin sopivia draamatehtäviä sekä tietoa teatteriesityksistä yleensä.

<http://www.tampereenteatteri.fi/fi/yleisotyo/opettajille/>
<http://www.tampereenteatteri.fi/fi/yleisotyo/teatterietiketti/>

Antoisaa teatterielämystä!

SISÄLLYSLUETTELO

PERUSTIETOA ESITYKSESTÄ TYTTÖ JA VARIS	3
1 MIELENTERVEYS / PSYKKINEN ITSESÄÄTELY	3
1.1 POSITIIVINEN MIELENTERVEYS.....	4
1.2 PSYKKINEN ITSESÄÄTELY	4
1.3 HALLINTAKEINOT (COPING).....	4
1.4 PUOLUSTUSMEKANISMIT (ELI DEFENSSIT).....	4
2 KIINTYMYSSUHDETEORIA	5
3 SYRJÄYTYMINEN JA SOSIAALISET ONGELMAT	6
4 VÄKIVALTA.....	7
5 VERKOSTOKARTTA	8
6 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TOIMIJAN KOTIKÄYNTI	9
7 LUONTEENPIIRTEIDEN UUELLEENMÄÄRITTELYÄ.....	9
8 KIRJOITUSTEHTÄVIÄ	10
9 KESKUSTELU- TAI POHDINTATEHTÄVIÄ	10
10 ESIINTYMIS- JA DRAAMATEHTÄVIÄ.....	11

PERUSTIETOA ESITYKSESTÄ TYTTÖ JA VARIS

"Sitä ei vaan pysty lopettaan. Rakkautta."

Sirkku Peltolan uutuusnäytelmässä kohtaa neljä hyvin erilaista ihmistä. Armi on yksin elävä eläkeläinen, jolla on takanaan mielekäs työura, edesmennyt puoliso ja aikuinen poika. Armin elämään tunkeutuu viisikymppinen, työtön Säde, jolle pikkuhiljaa alkaa valjeta Armin elämää varjostava salaisuus.

45-vuotispäiväänsä juhliva, pienen siivousfirman työnjohtaja Ipe, arvostaa saksalaista automerkkiä ja elää veloiksi. Hänen alaisenaan on lattiaita mopannut jo useamman vuoden ajan nuorimies Jarde, jolle tuntuu riittävän se, mikä on tässä.

Näitä erilaisia ihmisiä yhdistää kaksi keskeistä teemaa, lähes vammauttava yksinäisyys ja äidinrakkauden äärimmäiset laidat. Näytelmässä Sirkku Peltola kuvaa äidinrakkauden elämää koettelevia, ehkä jopa tuhoavia puolia. Tällä kertaa kirjailija ei itse ohjaa näytelmänsä kantaesitystä, vaan sen ohjaa teatterin uusi pääohjaaja Anna-Elina Lyytikäinen.

Sirkku Peltola on kirjoittanut 25 näytelmää, joista kaikkia on esitetty suomalaisissa ammattiteattereissa. Näytelmiä on käännetty 13 eri kielelle ja esitetty USA:ssa, Venäjällä, Slovakiassa, Islannissa, Latviassa, Virossa, Kroatiassa, Unkarissa, Tanskassa, Ranskassa, Italiassa ja Ruotsissa. Peltolan tuotantoon kuuluu lukuisia suurten näyttämöiden tekstejä, neljä musikaalia ja useita intiimin ilmaisun teoksia, mihin joukkoon myös Tyttö ja varis kuuluu.

Käsikirjoitus Sirkku Peltola
Ohjaus Anna-Elina Lyytikäinen
Lavastussuunnittelu Marjatta Kuivasto
Pukusuunnittelu Mari Pajula
Musiikki Lotta Jääskelä
Valosuunnittelu Tuomas Vartola
Äänisuunnittelu Simo Savisaari

Rooleissa
ARMI - Tuija Vuolle
SÄDE - Ritva Jalonen
IPE - Jukka Leisti
JARDE - Antti Tiensuu

1 MIELENTERVEYS / PSYYKKINEN ITSESÄÄTELY

Tehtävän tarkoituksena on tarkastella psyykkistä itsesääteilyä osana mielenterveyttä. Se on laadittu ajatellen sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon (lähihoitaja) Kasvun tukeminen ja ohjaus -tutkinnon osaa, mutta se soveltuu myös osaksi lukion psykologian opetusta.
Lähde: Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta, M. 2014. Mieli ja terveys. Edita.

1.1 POSITIIVINEN MIELENTERVEYS

Mielenterveys on perusta ihmisen hyvinvoinnille ja toimintakyvylle. Mielenterveys on enemmän kuin mielen häiriön tai sairauden puuttumista. Tällöin puhutaan positiivisesta mielenterveydestä. Positiivinen mielenterveys on yksilön tunnetta omasta arvostaan, psykologisista voimavaroista, hyvinvoinnista, elämänhallinnasta ja mahdollisuuksista toimia yhteisössä ja elämässä. Mielenterveyteen vaikuttavat monet tekijät ja kokemus mielen toimivuudesta voi vaihdella eri elämäntilanteissa. Mielen hyvinvointiin voi vaikuttaa ja sitä voi kehittää. Se on mahdollisuus inhimilliseen kasvuun koko elämän ajan.

1.2 PSYKKINEN ITSESÄÄTELY

Mielenterveys on tunnetta omasta pystyvyydestä ja hallinnan mahdollisuuksista kohdatessamme erilaisia kokemuksia. Mielen täytyy sopeutua niin positiivisiin kuin negatiivisiin kokemuksiin. Psykkisen itsesäätelyn avulla ihminen pyrkii säilyttämään ja palauttamaan psyykkisen tasapainonsa tietoisesti tai tiedostamatta. Itsesäätelyn keinot alkavat kehittyä jo varhaislapsuudessa. Elämässä koetun ja opitun kautta niistä muodostuu persoonallisia toiminta- ja reaktiotapoja. Keinot voidaan jakaa hallintakeinoihin (coping-menetelmät) tai puolustusmekanismeihin (defenssit). Niiden monipuolinen ja joustava käyttö on tärkeä osa mielenterveyden ylläpitämistä ja ihmisten voimavaroja. Yksipuolinen tai pakonomainen käyttö vastaavasti haittaa kokemusten käsittelyä ja ihmisenä kasvua.

1.3 HALLINTAKEINOT (COPING)

Hallintakeinojen avulla pyritään tietoisesti vaikuttamaan käsitykseemme kokemuksesta ja sopeuttamaan se osaksi muuta kokemusmaailmaamme. Kognitiiviset (tiedolliset) keinot pyrkivät vaikuttamaan kokemuksesta muodostettuun tietoon. Pohdimme ja analysoimme kokemusta, haemme kenties lisätietoa ja selitystä kokemukselle muodostaaksemme siitä mielekkään käsityksen. Emotionaalisten (tunnekeskeiset) keinojen ollessa käytössä käsittelemme tunteita, tunnistamme ja ilmaisemme niitä tai pyrimme hallitsemaan ja säätelemään niitä. Sosiaaliin hallintokeinoihin kuuluu kokemuksesta keskustelu toisten ihmisten kanssa ja jakamisen avulla ymmärtää tapahtunutta. Toiminnallisten keinojen valikoimiin kuuluvat erilaiset liikuntamuodot ja tekeminen, joiden avulla voi purkaa tai rauhoittaa tuntemuksia.

1.4 PUOLUSTUSMEKANISMIT (ELI DEFENSIT)

Puolustusmekanismien tehtävänä on säädellä kokemuksen herättämiä tunteita siedettävälle tasolle tai jopa kokonaan pois mielestä. Puolustusmekanismeja on useita;

- Kieltämisessä yksilö kieltäytyy havaitsemasta, muistamasta tai uskomasta asiaa.
- Heijastaessa (projektio) syyt nähdään ulkopuolella, olosuhteissa tai ihmisissä. Vika on jossain toisessa tai muualla kuin itsessä.
- Halkomisessa (lohkominen, split) ihminen jakaa kokemukset mustavalkoisesti kielteisiin tai myönteisiin, usein ehdottomasti eikä suostu näkemään muita puolia asiassa.
- Rationalisaatiossa (selittäminen) kokemukselle haetaan selitystä, hyväksyttävää, itselle myönteisempää syytä.
- Tarpeen jalostaminen (sublimaatio) tarkoittaa, että teon tarve jalostetaan sosiaalisesti hyväksyttävämpään muotoon.
- Kompensaatiossa (korvaaminen) ahdistusta tai pettymyksiä tuottava toiminta korvataan toisella toiminnalla tai heikkouksia korvataan vahvuuksilla.

- Torjunnassa (repressio) asia painetaan pois mielestä hetkeksi tai pidemmäksi aikaa.
- Regressio yksilö taantuu aiemmalle kehitystasolleen ja alkaa käyttäytyä sen mukaisesti.
- Tunteen siirtäminen (isolaatio) tarkoittaa tunteiden poissulkemista ja usein asian älyllistämistä.
- Vastakohtaksi kääntämisestä (reaktion muodostus) on kyse silloin kun ihminen ei halua kohdata tai näyttää todellisia tunteitaan ja käyttäytyy päinvastaisella tavalla.
- Arvon kieltäminen johtaa asian merkityksen vähättelyyn tai mitätöintiin.
- Kohteen siirtämisessä turhautumisen tunteet puretaan toiseen kohteeseen ennen kuin aiheuttajaan.
- Tyhjäksi tekemisen avulla tunteita käsitellään rituaalin tai taikauskaisen tempun avulla taikka voidaan hyvittämällä vähentää asian merkitystä.
- Samaistaminen, samaistuminen (introjektio) on hyvän tai toivottavan ominaisuuden liittäminen itseän.

Lisätietoa mielenterveydestä ja sen edistämisestä:

www.thl.fi -> mielenterveys-> mielenterveyden edistäminen

www.suomenmielenterveysseura.fi -> mielenterveys-> hyvinvointi

TEHTÄVIÄ

Ennen esitystä:

- Pohtikaa millaisia hallintakeinoja ja puolustusmekanismeja tunnistatte?
- Kuvatkaa ne esimerkein.
- Millaisia keinoja itse käytät? Miten ne ovat toimineet voimavarana erilaisissa tilanteissa selviytymisessä?

Esityksen aikana:

- Tarkkailkaa millaisia hallintakeinoja ja puolustusmekanismeja näytelmän henkilöt käyttävät?
- Millaisissa asioissa psyykinen itsesääätely auttoi heitä selviytymään?

Esityksen jälkeen:

- Purkukeskustelu tehtävien pohjalta.

2 KIINTYMYSSUHDETEORIA

Kiintymyssuhdeteorian on kehittänyt alun perin John Bowlby 1950-luvun lopulla. Bowlby lähti tutkimaan lapsen sisäsyntyistä tarvetta kiinnittyä hoitavaan aikuiseen. Lapsena sisäistetty kiintymyssuhdemalli vaikuttaa koko elämän ajan yksilön suhtautumiseen muihin läheisiin ihmisiin. Aikuisena kiintymyssuhdemalli kertoo miten tunnemme, ajattelemme ja tukeudumme toisiin hädän hetkellä. Kiintymyssuhdemekanismit aktivoituvat erityisesti stressi- ja vaaratilanteissa. *Turvallinen kiintymyssuhde* syntyy, kun lapsen hoitaja vastaa lapsen fyysisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin johdonmukaisesti. Lapsi oppii ilmaisemaan tunteitaan ja tarpeitaan. Turvallinen kiintymyssuhde on hyvä pohja myöhemmille sosiaalisille suhteille. *Turvaton, välttelevä*

kiintymyssuhde syntyy jos lapsen tarpeisiin ei vastata tai se tehdään epäjohdonmukaisesti. Lapsi alkaa vältellä tunteidensa näyttämistä ja pyrkii olemaan mahdollisimman kiltti. Padotut tunteet voivat purkautua ajoittain raivokohtauksina. Myöhemmin elämässään ihmisen voi olla vaikea solmia läheisiä ihmissuhteita. *Turvaton, ristiriitainen kiintymyssuhde* syntyy, kun lapsen tarpeisiin reagoidaan epäjohdonmukaisesti. Lapsi ei tiedä mitä häneltä odotetaan, ja reagoi asioihin vahvasti ja tunteellisesti. Myöhemmin lapsesta voi tulla riippuvainen läheisissä ihmissuhteissaan. *Jäsentymätön kiintymyssuhde* syntyy, kun lapsi ei kasvuympäristön kaottisuuden ja vaarallisuuden takia löydä sopivaa kiintymyssuhdemallia. Jäsentymätön kiintymyssuhde on suuri riski myöhemmän psyykkisen sairastavuuden kannalta.

TEHTÄVÄ:

- Millaisia kiintymyssuhteita näytelmässä on eri roolihahmoilla?

Lähteet: Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta M. 2014. *Mieli ja terveys*. Helsinki: Edita. Kirveslahti, K., Sivén, T., Vahala, M. & Vihunen, R. 2014. *Kasvun aika*. Helsinki: Sanoma Pro.

3 SYRJÄYTYMINEN JA SOSIAALISET ONGELMAT

Sosiaalisiksi ongelmiksi voidaan ymmärtää kaikki tekijät, jotka vaarantavat yksilön tai perheen hyvinvoinnin. Syrjäytymisessä on kysymys siitä, että ihminen liukuu yhteiskunnan normaalitoimintojen, kuten opiskelun, työn ja perheen huoltamisen ulkopuolelle. Ihminen jättäytyy passiiviseen tilaan, ei välitä asioista, eikä lopulta enää itsestäänkään. Syrjäytyminen on monitasoinen ja vaikea sosiaalinen ongelma. Syrjäytyminen tapahtuu yleensä pitkällisen prosessin kautta. Prosessin alkuvaiheessa voi olla esim. työttömyys, jonka pitkittyessä ihminen passivoituu ja ongelmat alkavat kasautua. Ongelmavyöhyteen saattavat kuulua esim. mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä taloudelliset ongelmat. Syrjäytymiseen vaikuttaa usein vanhemmilta lapsille välittyvä sosiaalinen perimä, jolloin ongelmat siirtyvät sukupolvelta toiselle ylisukupolisesti.

TEHTÄVIÄ:

Ennen esitystä:

- Pohdi mitä erilaisia sosiaalisia ongelmia on olemassa?
- Miten ihminen voi syrjäytyä?
- Tunnetko ketään syrjäytynyttä?
- Kertaa palvelujärjestelmää: mistä syrjäytynyt tai sosiaalisten ongelmien kanssa painiva ihminen saa apua?

Esityksen aikana:

- Millaisia sosiaalisia ongelmia roolihahmoilla on?
- Ovatko roolihahmot syrjäytyneitä?
- Pohdi mitkä seikat ovat vaikuttaneet eri roolihahmojen mahdolliseen syrjäytymiseen?
- Missä vaiheessa lähihoitaja/omainen/joku muu olisi voinut tehdä intervention (puuttua) tilanteeseen? Miten? Mitä näistä interventioista olisi voinut seurata?
- Millaisiin palveluihin voisit lähihoitajana ohjata eri roolihahmoja?
- Miten eri roolihahmojen osallisuutta (yhteiskuntaan, omaan elämäänsä ja lähipiiriinsä)

voisi lisätä? Miten lähihoitajana voisit lisätä näiden ihmisten osallisuutta?

Esityksen jälkeen:

- Reflektio keskustellen tai oppimispäiväkirjassa.

Lähteet: Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.
Pursiainen, S. 2015. Lähihoitajana yhteiskunnassa. Helsinki: Edita.

Lisätietoa: Tampereen kaupunki www.tampere.fi, Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut

4 VÄKIVALTA

Väkivalta voidaan jaotella kuuteen erilaiseen väkivallan muotoon. *Fyysistä väkivaltaa* on esimerkiksi lyöminen ja potkiminen sekä hoidon laiminlyönti. *Kemiallista väkivaltaa* on lääkkeiden tai päihteiden antaminen vastoin henkilön tahtoa, tai lääkehoidon laiminlyönti. *Psyykkistä (henkistä) väkivaltaa* on kaltoinkohtelu, nöyryyttäminen, pelottelu, pilkkaaminen, mitätöinti ja huomiotta jättäminen. *Seksuaalista väkivaltaa* on sukupuolielinten silpominen, seksuaalinen koskettelu, raiskaus tai viettely seksuaaliseen toimintaan. *Sosioekonomista väkivaltaa* on rahan kiristys, asunnon väärinkäyttö, heitteillejätö tai elatuksen laiminlyönti. *Rakenteellista väkivaltaa* ovat hierarkiset järjestelmät, säädökset ja normit, jotka alistavat ihmisiä.

TEHTÄVIÄ:

Ennen esitystä:

- Pohdi väkivaltaa ilmiönä. Keskustele väkivallan muodoista: missä ja miten sitä esiintyy?
- Selvitä millaisiin palveluihin väkivallan uhria ja tekijää voi ohjata?

Esityksen aikana:

- Millaisia väkivallan muotoja löydät näytelmästä?
- Millaista vuorovaikutusta näytelmässä on eri henkilöiden välillä? Missä kohdissa vuorovaikutus muuttuu väkivallaksi?
- Miten voisit lähihoitajana ottaa väkivallan puheeksi? Mitä asioita puheeksiottotilanteessa tulisi huomioida?
- Tarvitseeko lastensuojelulain (25 §) mukaista ilmoitusvelvollisuutta ottaa näytelmässä huomioon? Entä vanhuspalvelulain (25 §) mukainen ilmoitusvelvollisuus?
- Mihin palveluihin voit ohjata näytelmän väkivallan tekijöitä ja uhreja?
- Miten voisit vaikuttaa väkivallan ylisukupolvisuuden katkeamiseen (ennaltaehkäisevät palvelut)?

Esityksen jälkeen:

- Reflektointi keskustellen tai oppimispäiväkirjassa.

Lähteet: Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.

Lisätietoa: Ensi- ja turvakotien liitto. www.ensijaturvakotienliitto.fi/ myös Nettiturvakoti Lastensuojelulaki 417/2007.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012.

Tampereen kaupunki www.tampere.fi, Sosiaali- ja terveyspalvelut, Lähisuhde- ja perheväkivalta

5 VERKOSTOKARTTA

Verkostokartta toimii perheen ja sosiaalisen verkoston poikkileikkauksena kunkinhetkisessä elämäntilanteessa. Siinä saadaan tietoa tärkeistä ihmisistä ja suhteista. Verkostokartta on eri elämäntilanteissa erilainen, eli se muuttuu tilanteesta toiseen. Hoito- ja sosiaalityön tekijöille verkostokartta toimii keskustelun ja hahmottamisen välineenä. Verkostokartan piirtämisessä esille saattaa nousta voimakkaasti tunnepitoisia asioita. On siis hyvä, että verkostokartta piirretään siten, että myös esille nousevien tunteiden käsittelyyn on aikaa ja mahdollisuus.

Verkostokartta piirretään yleensä ympyränä, jossa on viisi sektoria. Ympyrän yläosaan kuvataan pysyvät, jatkuvat ja perinteitä kuvaavat ihmissuhteet. Alaosaan kuvataan muuttuvat ja uudistuvat suhteet. Ympyrän keskellä on henkilö, jonka verkostokartta on.

Kuhunkin sektoriin keskushenkilö nimeää itselleen merkitykselliset henkilöt. Mitä merkittävämpi henkilö on, sitä lähemmäs keskustaa hänet merkitään. Naisista voidaan käyttää symbolina ympyrää, miehistä kolmiota, kuolleet ihmiset voidaan merkitä ristillä. Karttaan merkittyjen ihmisten välisiä suhteita voidaan myös kuvata erilaisin symbolein, erimerkiksi hyvää suhdetta voidaan osoittaa kiinteällä viivalla ja heikkoa suhdetta katkoviivalla.

Katso lisää tietoa piirtämisestä:

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkostokartta>

Voimavaralähtöisesti ja ratkaisukeskeisesti ajateltuna verkostokartasta etsitään nimenomaan keskushenkilön kannalta positiivisia, hyviä, voimaannuttavia ihmissuhteita. Ne auttavat ihmisiä selviytymään arjen ja elämän haasteista.

TEHTÄVIÄ:

Ennen esitystä:

Piirtäkää omat verkostokarttanne. Millaisia voimavaroja niistä löydätte? Miten nämä auttavat teitä selviytymään arjen haasteistanne?

Esityksen jälkeen:

Piirtäkää näytelmässä esiintyneen vanhemman rouvan verkostokartta. Millaisia voimavaroja siitä löydätte ja miten ne auttavat rouvaa selviytymään arjestaan?

Lähteet: Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta M. 2014. Mieli ja terveys. Helsinki: Edita. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkostokartta>, haettu 12.6.2016

6 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TOIMIJAN KOTIKÄYNTI

TEHTÄVÄ:

Esityksen jälkeen:

Kuvittele, että olet kotikäynnillä (työskentelet esimerkiksi kotihoidossa) näytelmässä esiintyneen vanhemman rouvan luona. Huomaat kipeän käsivarren ja muita hyvinvointiin liittyviä asioita.

- Miten toimisit ja miksi? Esim. mihin kiinnittäisit huomiotasi ja mihin et voisi olla kiinnittämättä ammattihenkilönä huomiotasi. Miksi?
- Millaiset/mitkä lait ohjaavat toimintaasi?
- Miten oman ammattiryhmäsi eettiset ohjeet ohjaisivat toimimaan?
- Millaisiin palveluihin voisit henkilön ohjata? Miten (missä palvelut sijaitsevat, miten sinne hakeudutaan, ovatko maksullisia, tarvitaanko lähete, ovatko palvelut julkista, yksityistä vai esim. kolmatta sektoria, jne.) ja miksi juuri nämä palvelut?
- Käykää tutustumassa johonkin mainitsemaanne palveluntarjoajaan.

Lisätietoa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

<http://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut.html>

https://www.superliitto.fi/site/assets/files/4599/lahihoitajan_eettiset_ohjeet_148x148_12s.pdf

7 LUONTEENPIIRTEIDEN UUELLEENMÄÄRITTELYÄ

Ihmisistä, myös itsestämme, voimme nimetä erilaisia positiivisia (esim. iloinen, kiltti, energinen, ahkera) ja negatiivisia (esim. tyrkyttävä, kiltti, sähläri, perfektionisti) koettuja luonteenpiirteitä. Myös näytelmän roolihahmot herättävät tunteita ja heille tulee nimettyä erilaisia niin positiivisia kuin negatiivisiakin luonteenpiirteitä.

Positiiviset luonteenpiirteet usein koetaan ”hyviksi” ja niitä halutaan pitää yllä. Jos näitä luonteenpiirteitä vain vahvistaa ja vahvistaa lisää, ne voivat kääntyä negatiivisiksi. Esim. *ahkera* positiiviseksi luonteenpiirteeksi koettuna, mutta sinnikkäästi jatkettuna voi lopputuloksena olla työuupumus ja työkyvyttömyys. Negatiiviset luonteenpiirteet taas usein koetaan ”huonoiksi” ja niitä ei haluta kokea omaksi. Uudelleenmäärittelyn kautta niistä saattaa kuitenkin tulla esille jotakin, jota todella tarvitsemme. Esim. *laiska* negatiiviseksi luonteenpiirteeksi koettuna, mutta positiivisesti uudelleen määriteltynä ”omaa aikaa ottava”, joka voi ennaltaehkäistä työuupumuksen ja olla jotakin, jota *ahkera* tarvitsee.

Ennen esitystä:

Nimetkää itsellenne viisi positiivista luonteenpiirrettä. Kertokaa niistä pareittain toisillenne;

- miten nämä luonteenpiirteet auttava teitä selviytymään arjessa?
- oletko aina ollut tuollainen, vai mistä olet kunkin luonteenpiirteen oppinut?
- millainen vaara näiden luonteenpiirteiden jatkuvassa vahvistamisessa piilee?

Nimetkää itsellenne viisi negatiiviseksi kokemaa luonteenpiirrettä

- katsokaa video sivustolta: <http://inhimillisuus.fi/positiivinen-uudelleenmaarittely/>
- nimetkää nyt nämä luonteenpiirteet uudelleen positiivisiksi videon ohjeiden mukaan

itseksenne tai parin/opettajan avustuksella (tarkoitus EI siis ole antaa luonteenpiirteille uusia negatiiviseksi koettuja nimiä!)

- miltä nämä luonteenpiirteet näyttävät nyt? Miten nämä positiivisesti määritellyt luonteenpiirteet auttavat sinua/teitä selviytymään arjessa?

Eesityksen jälkeen:

- Valitkaa joku roolihahmoista (Armi/Säde/Ipe/Jarde)
- Nimetkää hänelle viisi positiiviselta tuntuva ja viisi negatiiviselta tuntuva luonteenpiirrettä.
- Miten positiiviset luonteenpiirteet mielestänne auttavat roolihahmoa selviytymään arjestaan? Millaisia vaaroja näissä piilee?
- Määritelkää negatiiviset luonteenpiirteet positiivisiksi. Miten nämä auttavat roolihahmoa selviytymään arjessaan?
- Muuttuivatko ajatuksenne roolihahmoista uudelleenmäärittelyn seurauksena? Miten ja miksi?

8 KIRJOITUSTEHTÄVIÄ

1. Kirjoita lehtiutinen tai -artikkeli näytelmän tapahtumien tai siinä käsiteltyjen aiheiden / teemojen pohjalta.
2. Kirjoita kirje jollekulle näytelmän henkilölle tai jonakin näytelmän henkilönä. Kyseessä voi myös olla viranomaiselle tehty valitus tai ilmoitus.
3. Tarkastele näytelmän dialogia. Yritä kirjoittaa samanlaista vuoropuhelua. Valitse jokin kohta, muistele sen vuorosanoja tarkasti ja tee perässä! Voit keksiä itse tilanteen ja henkilöt tai lainata näytelmästä.
4. Poimi näytelmästä aforistisia kohtia (tyyliin ”joka itkusta tuun reikäsemmäks” tai ”ei rakkaus ole mikään epäkohta”) ja keksi itse lisää vastaavia joko näytelmän pohjalta tai yleensä.
5. Millaisen runon (tai muun tekstin) voisi kirjallisuusterapiassa kirjoittaa a) Säde b) Armi c) Ismo d) Jarde? (Kirjallisuusterapiassa käytetään luovan kirjoittamisen harjoituksia mielenterveyden kohentamiseen.)

9 KESKUSTELU- TAI POHDINTATEHTÄVIÄ

1. Pohtikaa, miten näytelmässä kuvattuja henkilöitä voisi auttaa.
2. Miettikää, mistä syistä tilanteet näytelmässä pääsevät eskaloitumaan (esim. Ismon oletettu väkivaltaisuus äitiään kohtaan tai Säteen avioliiton rikkoutuminen).

3. Millainen ihminen on a) Säde b) Armi c) Ismo d) Jarde? Tutkikaa luonnehdintojen pohjaksi myös henkilöiden tapaa puhua.
4. Mistä näytelmän huumori syntyy? Millainen rooli näytelmässä on huumorilla?
5. Mitä ja miten näytelmä kertoo esimerkiksi välittämisestä, äidinrakkaudesta, häpeästä, ikävästä, elämänpettymyksestä, toisen odotusten pettämisestä tai sitoutumisesta?

10 ESIINTYMIS- JA DRAAMATEHTÄVIÄ

1. Valmista tietoisuus / puhe-esitys näytelmän käsittelemästä aiheesta. Valitse aiheeksi esim. perheväkivalta, uskottomuus, vanhusten yksinäisyys tai syrjäytyminen. Rajaa näkökulma itse tarkemmin.
2. Tee näytelmän pohjalta stand up -komiikka eli kerro joistakin näytelmän tapahtumista kuin ne olisivat osa stand up -esitystäsi. Voit ottaa malliksi kohdan, jossa Säde kertoo avioerostaan. Voit myös käyttää omaa elämääsi materiaalina samaan tapaan.
3. Esittäkää näytelmän pohjalta kirjoittamanne vuoropuhelu.
4. Improvisoikaa erilaisia tilanteita, joissa joku tai jotkut näytelmän henkilöistä ovat tapaamassa jotakin ulkopuolista henkilöä tai viranomaista (kotipalvelun työntekijää, sosiaalityöntekijää, lääkäriä, terapeuttia, Kelan työntekijää tms.).
5. Näytelmän henkilöiden nimet (Säde, Armi, Ismo ja Jarde) kirjoitetaan paperilapuille, ja neljä vapaaehtoista rooliin eläytyjää nostavat lapun ja istuutuvat roolihenkilönä kukin vuorollaan ns. kuumaan tuoliin. Muut kysyvät häneltä sellaisia kysymyksiä, jotka ovat jääneet vaivaamaan. Tuolissa istuja yrittää samaistua roolihenkilönsä tilanteeseen ja vastata kuten kuvittelisi tämän vastaavan. Kuumassa tuolissa vastataan suoraan niin kuin ajatellaan. Roolihenkilöltä kysytään kysymyksiä hänen taustastaan, ajatuksistaan, tunteistaan jne. Tuolilla istuva henkilö vastaa kysymyksiin roolihenkilönä.